

Klepacki, Piotr

Sesja referatowa Sekcji Historii Botaniki na 53 Zjeździe Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Toruń-Bydgoszcz, 6-11 września 2004, Przyroda Polski w europejskim dziedzictwie dóbr natury

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 50/2, 294-297

2005

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

założenia Muzeum Farmacji w Warszawie dzięki zgromadzonym przez Oddział PTFarm funduszom. Prof. Wincenty Kwapiszewski mówił o ważnej roli dokumentowania bieżącej działalności farmacji i archiwizowania jej. Prof. Feliks Gajewski z Sekcji Historii Farmacji w Gdańsku, podzielił się swymi uwagami w zakresie inspirowania farmaceutów do gromadzenia zbiorów aptekarskich i tworzenia prywatnych kolekcji. Dr Krzysztof Kmieć stwierdził, że wystawy ekslibrisów farmaceutycznych są formą popularyzowania współczesnej sztuki o motywach aptekarskich. Przy tej okazji obdarował Muzeum Farmacji i szereg innych osób swoją książką, poświęconą ekslibrisom farmaceutów.

Bardzo miłym akcentem było wręczenie pani dr Iwonie Arabas pięknych kwiatów i upominków z okazji XX-lecia Muzeum Farmacji. Były to cenne upominki różnych muzealiów farmaceutycznych, które wzbogacą zbiory warszawskiej placówki.

W podsumowaniu uroczystości dr Iwona Arabas, kustosz Muzeum Farmacji w Warszawie, przedstawiła zamierzenia dalszej działalności. Następnie podziękowała prelegentom i gościom za udział, zapraszając na lampkę wina. Była to znakomita okazja, by podzielić się wrażeniami i wspomnieniami z XX lat istnienia Muzeum Farmacji w Warszawie.

dr farm. *Jadwiga Brzezińska*
Sekcja Historii Farmacji PTFarm.
Kołobrzeg

SESJA REFERATOWA SEKCJI HISTORII BOTANIKI
NA 53 ZJEŹDZIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO,
TORUŃ – BYDGOSZCZ, 6–11 WRZEŚNIA 2004, *PRZYRODA POLSKI
W EUROPEJSKIM DZIEDZICTWIE DÓBR NATURY*

W dniu 8 września 2004 r. w ramach 53 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego odbyła się w Toruniu, na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika sesja referatowa Sekcji Historii Botaniki. Uczestniczyło w niej około 40 osób.

Sesję otworzyła przewodnicząca Sekcji prof. Alicja Zemanek. W słowach przywitania podkreśliła współczesną potrzebę interdyscyplinarnego spojrzenia na botanikę. Zaznaczyła także, iż formuła spotkań Sekcji Historii Botaniki PTB wykracza poza tradycyjnie pojmowaną historię dziedziny, chce być także forum dla szerszej dyskusji nad rolą rośliny w życiu człowieka, nad sposobami uprawiania botaniki i łączenia jej z innymi dyscyplinami, co znalazło odzwierciedlenie w referatach.

Prof. Alicja Zemanek oraz prof. Bogdan Zemanek z Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego wygłosili wspólnie referat *Początki myśli ekologicznej w czasach Renesansu (holenderskie akwarele ze zbioru „Libri picturati”, XVI w.)*. Przedstawili w nim dotychczasowe wyniki pracy interdyscyplinarnego zespołu badającego znajdujące się w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej dzieło. Jest ono interesujące dla autorów wystąpienia m.in. dlatego, że ilustracje

botaniczne tamtego okresu posiadają znamiona dbałości zarówno o cele naukowe, jak i artystyczne. Są przedmiotem badawczym historyków sztuki, historyków botaniki i botaników. Akwarele przedstawiają dużą wartość naukową, nie tylko dzięki dokładnemu, naturalistycznemu przedstawieniu, ale także dzięki dokładnym opisom. Zawarte w nich zostały informacje o warunkach panujących w miejscu występowania roślin, czasie kwitnienia i owocowania. Układ ilustracji jest celowy i uwidacznia stosowany podział na grupy w zależności od form życiowych i budowy morfologicznej.

Doc. dr hab. Ludwik Frey z Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie w referacie *Księżna Anna Jabłonowska – miłośniczka przyrody* przedstawił postać Anny z Sapiehów Jabłonowskiej, działaczki politycznej i gospodarczej XVIII w. o szerokich zainteresowaniach przyrodniczych. W letniej rezydencji – Kocku, stworzyła ogród i herbarium, a w pałacu zimowym w Siemiatyczach umieściła księgozbiór oraz gabinet historii naturalnej. Z oranżerii oraz ogrodu w Kocku m.in. korzystał autor *Dykcyonarzy roślinnego*, ks. Krzysztof Kluk. Niestety sytuacja ekonomiczna pozbawiła księżną dóbr, zamykając tym samym możliwość kontynuowania dotychczasowej działalności.

Emil Godlewski sen. (1847–1930) i jego wkład w poznawanie procesu fotosyntezy był tematem wystąpienia mgr Izabeli Krzeptowskiej z Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka przybliżyła w nim zasługi polskiego fizjologa roślin w pionierskich badaniach nad fotosyntezą. Postawiła tezę, iż zmiana zainteresowań badawczych uczonego (na chemię rolną) po powrocie z Würzburga mogła być spowodowana dużo gorszymi warunkami pracy. Za granicą Godlewski dysponował pracownią fizjologiczną, natomiast w Krakowie na potrzeby przeprowadzanych przez siebie eksperymentów zmuszony był projektować i wykonywać aparaturę własnoręcznie.

Czwarty referat *Dzieje uniwersyteckich muzeów botanicznych we Wrocławiu* przedstawiła dr Magdalena Mularczyk z Ogrodu Botanicznego we Wrocławiu. W 1853 r. dyrektor Ogrodu Botanicznego we Wrocławiu, prof. Heinrich Robert Göppert założył jedno z pierwszych w Europie muzeów botanicznych. Znalazł się w nim m.in. zachowany i eksponowany do dziś w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego profil geologiczny Wałbrzyskiego Zagłębia Węglowego. Do Muzeum należał także założony ponad trzydzieści lat wcześniej zielnik. W 1872 r. powstało Muzeum Ogrodu Botanicznego, które zostało połączone z Muzeum Botanicznym w 1906 r. Po drugiej wojnie światowej odnaleziona część ewakuowanych zbiorów zielnikowych oraz inne kolekcje przyrodnicze stały się własnością Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1976 r. Uniwersytet powołał istniejące do dziś Muzeum Przyrodnicze zawierające w swoich zbiorach również Zielnik.

Podczas porządków przeprowadzanych w 2003 r. w gabinecie przyrodniczym w Liceum Ogólnokształcącym w Sławnie znaleziono w trzech teczkach

zielnik nieznanego pochodzenia. Odkrycie to było tematem referatu *Przyczynek do znajomości herbarium sławieńskiego* przygotowanego przez dr Zbigniewa Sobisza z Zakładu Botaniki i Genetyki Pomorskiej Akademii Nauk, dr Zbigniewa Celkę z Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza oraz mgr Dorotę Morko z Zespołu Szkół w Sławnie. 11 arkuszy pochodzi z końca XIX w., reszta z lat 30-tych XX w. Zielnik, zawierający łącznie prawie 80 arkuszy posiada dzięki częściowo zachowanym etykietom wartość naukową i historyczną. Jego autorem był prawdopodobnie jeden z działających w tym regionie niemieckich botaników. Autorzy wyrazili nadzieję, że uda im się odnaleźć dalsze części większego, jak przypuszczają, „zielnika sławieńskiego”.

Referat *Badania przyrody terenów Bieszczadzkiego Parku Narodowego w czasopiśmiennictwie okresu międzywojennego (1918–1939): przegląd źródeł* wygłosiła najmłodsza uczestniczka sesji – mgr Beata Wysokińska z Zakładu Promocji Zdrowia i Ekologii Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Zgromadzona przez nią bibliografia pozwoliła na postawienie wniosku, że w okresie międzywojennym interesowano się tym terenem w dużo mniejszym stopniu niż dzisiaj. Sytuację tę prof. Bogdan Zemanek podczas dyskusji tłumaczył istnieniem w ówczesnej Rzeczypospolitej dużo ciekawszych przyrodniczo pasm górskich na wschodnich kresach oraz wysokim stopniem rolniczego zagospodarowania Bieszczadów.

Jan Baptysta Kendel – nadworny ogrodnik Elżbiety z Lubomirskich Sieniawskiej. Przyczynek do badań nad rolą i warsztatem ogrodnika w pierwszej połowie XVIII stulecia w Polsce to tytuł wystąpienia mgr Rafała M. Nestorowa z Arboretum i Zakładu Fizjologii Roślin w Bolestraszcach. Prelegent przedstawił w nim często pomijane przez badaczy XVIII wieku stosunkowo częste zjawisko zakładania ogrodów przez ogrodnika, nie zaś architekta. Jednym z takich wybitnych ogrodników był Jan Baptysta Kendel, który zaprojektował w dobrach Sieniawskich kilka ogrodów i dbał o ich utrzymanie pełniąc funkcję głównego ogrodnika. Uczynił on jeden z majątków (Wysock), bazą gospodarczą dla pozostałych rezydencji. Kendel prowadził tam szkółkę drzew owocowych i ozdobnych, kształcił też swoich uczniów.

Bardzo interesującym wystąpieniem był referat dr Ireneusza Moraczewskiego z Instytutu Botaniki Uniwersytetu Warszawskiego i ks. dr Kazimierza Nowaka z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego pod tytułem: *Flora w świadomości społecznej. Statystyczna analiza polskiego nazewnictwa roślin*. Autorzy przeanalizowali prawie 11 000 polskich nazw roślin, naukowych i ludowych. Opierając się na założeniu, że rośliny były obecne w świadomości społecznej tylko wtedy, gdy w języku potocznym funkcjonowały ich nazwy, postawili hipotezę, że im ważniejszy pod względem użytkowym jest gatunek tym więcej będzie miał nazw. Udało się ją potwierdzić, a ponadto zauważyć statystyczną zależność między liczbą nazw i rozprzestrzenieniem roślin.

liny oraz, co ciekawe, wysokością jej pędu. Im wyższa roślina, tym więcej miała nazw, prawidłowość ta zmieniała się w przypadku drzew, których użytkowanie miało charakter ogólny, a w związku z tym nazwy podlegały unifikacji. Wystąpienie dr Ireneusza Moraczewskiego jest kolejnym przykładem nowatorskiego, niestandardowego podejścia otwierającego nowe pola badawcze. Jest też świadectwem zmiany jaka następuje w naukach przyrodniczych, znakiem potrzeby spojrzenia szerszego niż dotychczas.

Rozwinięciem i uzupełnieniem referatów była dyskusja, podczas której obok uwag dotyczących samych wystąpień uczestnicy wyrażali duże zainteresowanie kontynuacją i rozwinięciem przedstawionych tematów badań.

Piotr Klepacki

Muzeum Botaniczne

i Pracownia Historii Botaniki

im. J. Dyakowskiej

Ogród Botaniczny UJ

Kraków

ZESPÓŁ HISTORII NAUKI XIX/XX W. – SEMINARIUM PROWADZONE PRZEZ DOC. DR. HAB. ANDRZEJA BIERNACKIEGO¹

Seminarium Zespołu historii nauki XIX/XX w. (do lutego 2001 Zespołu historii nauki XIX w.) zostało wznowione i jest prowadzone przez doc. dr. hab. Andrzeja Biernackiego². Od kwietnia 2000 do marca 2005 odbyło się 47 posiedzeń, średnio raz na miesiąc w okresie od stycznia do czerwca i od października do grudnia (w 2000: 3 + 4, 2001: 7 + 3, 2002: 6 + 3, 2003: 6 + 3, 2005: 3). Zaproszonymi referentami byli profesorowie (24), doktorzy habilitowani (6), doktorzy (6), magistrowie (2), redaktorzy (1) z Warszawy (32, w tym 14 z IHN PAN), z Lublina (3), Krakowa (2), Łodzi (2), Wrocławia (2), Częstochowy (1), Tamowa (1) i z Torunia (1). Czworo z nich wystąpiło dwa razy, jeden trzy razy, jeden pięć razy.

Liczba uczestników jest zmienna (średnio 14 osób). Najwięcej, ponad 30 osób, zgromadziły referaty poświęcone profesorowi J. Krzyżanowskiemu dr Marii Bokszczyńskiej oraz referat o czarownicach prof. J. Tazbira. Gdy uczestników jest mniej – najmniej było ich pięciu – doc. Biernacki przypomina formułę, że „wykład jest ważny, gdy słuchaczy jest trzech”. Po jego zagajeniu referenci dysponują zazwyczaj godziną, po której następuje dyskusja, często wypełniająca drugą godzinę – stopniowo przechodzi ona w część towarzyską posiedzenia.

Pięć referatów zredagowanych następnie w wersji obcojęzycznej zasililo rocznik „Organon”: R. A. Tokarczyk: *Justice as the Chief Value of Law* („Organon” 28–30, 1999–2001), R. Zaborowski: *Sentiment, pensée et volonté*